

képeket, változásokat szűrt volna közé. És Katona nem bőbeszédű, sőt néha nagyon is fukarkodik a szavakkal, annyira, hogy tömör, drámai nyelve e miatt itt-ott homályossá válik.

Bánk bán-ban aligha van olyan rész, vagy szinte elenyészően kevés, ahol a szó ne volna helyén való s ahol ne fejezne ki valamit. Hiszen még olvasva is érezhetni, hogy itt a szavak mögött való érzések élnek, indulatok és küzdelmek dübörögnek.

Ezért van, hogy Bánk bán nagyságát először a *színészek* érezték meg, a *színészek*, akik ösztönösen és hivatásszerűen mindig lelkiállapotot keresnek, vagy éreznek a szó mögött; akik, tapasztalásból tudják, hogy az üres szó, a hosszú lére eresztett puffogó tiráda — csak felesleges cafrang és nyűg a színpadon.

Katona tudvalevőleg 1814-ben a kolozsvári pályázatra írta meg remekművét. Arról azonban, hogy ez a remekmű csakugyan beérkezett-e a pályázatra, biztos adataink nincsenek. Döbrentei Gábor, aki ennek a pályázatnak a kezdeményezője és vezére volt, Bánk bán színpadi diadalai idején még élt, de senkinek sem jutott eszébe, hogy megkérdezze tőle, mi történt a pályázaton Bánk bánnal.

Katonát nem kedvetlenítette el a kolozsvári pályázat sikertelensége, annyira nem, hogy Bánk bán-ját 1819-ben újra átdolgozta. Ez az átdolgozás aztán, mivel a cenzura a mű előadását nem engedélyezte, nyomtatásban is megjelent.

Katonának tehát voltaképpen két Bánk bánja van. Az elsőt 1814-ben írta, a másikat 1819-ben.

Megbízhatatlan adatok alapján egyidőben az a tévhit terjedt el, hogy Egressy Gábor 1834-ben Katona régi Bánk bán-ját találta meg a kolozsvári színpad padlásán és azt vette elő jutalomjátékául.

Ennek az adatnak valótlanságát a »Honművész« 1834-ik évfolyamának 3-ik kötetéből könnyű szerrel megállapíthatjuk. A régi Bánk bán-ban ugyanis Melinda neve még Adelaida volt. Már pedig a »Honművész« tudósítója a kolozsvári előadásról való beszámolójában mindig Melindáról (s nem Adelaidáról) beszél.

A régi Bánk bán-t (az 1814-belit) nem játszhatták sehol. Sőt nem is igen ismertették. Legfeljebb néhány jó barát. Az az

egy-két kézirati példány, mely valaha a költő sajátja lehetett, elveszett, elkallódott. Az irodalmi körök is jóformán napjainkig csak Bárány Boldizsár »Rostá«-jából ismertek belőle egy-két töredéket.

Ujabban azonban, két esztendővel a világháború kitörése előtt, nyilvánosságra került egy régi Bánk bán-kézirat, amely paraszti kezekben, száz esztendőn keresztül hanyódott a kecskeméti tanyákon. A kéziratról könnyű volt megállapítani, hogy nem Katona írása ugyan, de az ő korából való s hogy az 1814-ben megírt Bánk bán-t tartalmazza.

A kétségkívül érdekes és nagybecsű kézirat, melyből — sajnos — 24 lap hiányzik, az »Irodalomtörténeti Közlemények« 1913-ik évfolyamának második és harmadik füzetében jelent meg. Nagyon érdekes és tanulmányos olvasmány annak, aki ismerni akarja a régi Bánk bán-t és látni akarja, hogy Katona milyen hatalmas előhaladást tett az átdolgozásig eltelt öt év alatt.

Bánk bán előadásaival kapcsolatban sok téves adat keringett a köztudatban. Itt van mindjárt első előadásának dátuma. Eddig úgy tudtuk, hogy Bánk bán-nak 1834. aug. 30-án Kolozsvárt volt az első előadása s hogy a darab színrehozója Egressy Gábor volt. Egy napfényre került kassai színlap azonban ezeket az adatokat megcáfolja. Ebből a régi színlapból kiderült, hogy Kassán már 1833. február 15-én (tehát egy félszázévtől előbb) színre került Katona remeke. Színrehozta pedig — jutalomjátéka alkalmából — Udvarhelyi Miklós, aki Mikhál bán szerepét játszotta benne.

Hogy mikor volt Bánk bán első előadása, még mindig nem tudhatjuk. Lehet, hogy a kassai dátum előtt is játszották már valahol.

Bánk bán további sorsa általánosan ismeretes. A remekmű, melyet Kassa és Kolozsvár után Debrecenben s Budán is eljátszottak, 1839. márc. 23-án végre a Nemzeti Színházban is színre került. Színre hozta pedig Egressy Gábor, aki jutalomjátékára Katona József szomorújátékát választotta.

Ettől az időtől kezdve Bánk bán állandóan műsoron maradt, igazi fénykorát azonban a negyvenes években élte, amikor Lendvay volt Bánk, Petur — Egressy, Ti-